

Vážení čtenáři,

počátkem prvního desetiletí 21. století vznikl na Západočeské univerzitě díky aktivitě pedagogů oddělení biologické antropologie a z iniciativy doc. Vladimíra Sládka obor Antropologie populací minulosti. Nosnou myšlenkou bylo vytvoření prostoru pro studium minulých populací, které by dokázalo využít potenciálu disciplín, jež k poznání jejich života přispívají. Základní pilíř byl vystaven na biologické antropologii doplněné především o archeologii a sociokulturní antropologii.

Porozumění současnosti se neobejde bez znalosti naší minulosti. Život předků však nelze studovat přímo. Dostupné informace jsou neúplné a pozměněné řadou transformací. Retrospektivní vědy se ale snaží využít potenciálu dostupných pramenů a rekonstruovat minulé procesy a vztahy. Přestože existuje více metodologických přístupů, obor Antropologie populací minulosti dlouhodobě klade důraz na deduktivní logiku, která badatele nutí k budování modelů a formulaci hypotéz. Očekávané trendy jsou pak testovány pomocí dat ze studovaných pramenů a hypotézy buď přežívají konfrontaci s daty nebo jsou zamítnuty. Pro budování modelů a formulaci hypotéz je inspirativní využití dat z příbuzných disciplín včetně etnografie, která doslova otevírá oči a nastavuje kritické zrcadlo řadě nevědomých předpokladů, které současný člověk považuje za samozřejmé.

Jednotlivé retrospektivní vědy vznikaly především v souvislosti se studiem určitých pramenů. Historie se konstitovala na základě analýzy písemných údajů, ale postupně se k nim přiřazovaly i materiální doklady. Archeologie si vybrala za svoji doménu především artefakty, ale svůj zájem rozšířila i na prameny, které nejsou primárním produktem lidské činnosti. Biologická antropologie ve vztahu k minulým populacím studovala hlavně kosterní pozůstatky a zvláště hroby a pohřebiště. Postupně však zahrnuje také poznatky o biologické variabilitě člověka a jejích příčinách jako jsou např. výživa, mobilita nebo stresové faktory. Archeologie a antropologie do svých interpretací zahrnuje i dobové ekologické a klimatické faktory nebo demografické souvislosti. Se zvyšující se komplexitou analýz se postupně rozmyšly hranice mezi jednotlivými vědními obory, a to i přes specifické metody každého z nich.

Posledním aspektem, který bychom zde v úvodu rádi připomenuli, je rozmach nástrojů retrospektivních výzkumů. Z mnohých lze uvést lingvistickou analýzu textů, obnovu poničených fragmentů písemných dokumentů nebo artefaktů, trasologické studium kamenné industrie, modelování v trojrozměrném prostoru, vyhledávání pozůstatků staveb fyzikálními metodami či leteckým snímkováním, datovací metody, histologický a biochemický, příp. i genetický výzkum kostí a jiných organických zbytků, botanické a zoologické analýzy a v neposlední řadě demografické analýzy a statistické multivariační metody. Svádí to však k prohlubování specializace, přičemž naopak integrace je žádoucí. Bez vzájemného propojení myšlenkových postupů, oborových metod a sofistikovaných nástrojů bude naše znalost jen částečná a nepřilíživě spolehlivá. Právě spoluprací retrospektivních věd a kombinací více zkoumaných pramenů lze zvýšit validitu našich poznatků o minulých populacích.

Z podnětu studentů magisterského studia oboru Antropologie populací minulosti na Katedře antropologických a historických věd Fakulty filozofické Západočeské univerzity v Plzni vznikla myšlenka uspořádat setkání, kde by se mladé začínající adeptky a adepti vědeckého bádání sešli, prezentovali své výzkumné projekty a ukázali, že k poznání minulosti sice existují různé přístupy, ty se ale navzájem doplňují. Cílem konference bylo vytvoření mezioborového prostředí, které mladé badatelky a badatele povede ke kritickému přehodnocení vlastní práce a bude je stimulovat k hledání nových otázek a způsobů, jak na tyto otázky odpovídat.

S potěšením lze konstatovat, že se v duchu našich předchozích úvah neuzavřeli do svého oboru, ale pozvali i zástupce blízkých oborů a pracovišť. Setkali se zde především biologičtí antropologové a archeologové. Studentská konference „Perspektivy studia minulých populací“, která se konala v Plzni dne 30. listopadu 2010, proběhla zdařile a stala se snad základem budoucí tradice, podporující komplexní chápání života našich předchůdců, plastické myšlení a interdisciplinarnitu budoucích badatelů na poli retrospektivních věd. Konferenci by bylo možné jen obtížně konat a zvláště z ní publikovat příspěvky, které zde zazněly, bez podpory Grantové agentury Západočeské univerzity v Plzni (SVK3–2010–001).

Z příspěvků, které na konferenci zazněly, pak jejich autoři připravili i písemné výstupy prezentované v tomto čísle AntropoWebzínu.

Na úvod byl vybrán příspěvek Lukáše Friedla, který se zabývá možnostmi a metodologickými úskalími rekonstrukce života minulých populací prostřednictvím studia traumat na kosterních pozůstatcích. Tomuto tématu se věnuje i studie Evy Petrušové Chudé a Michaely Dörnhöferové, jež se věnuje analýze nálezů kosterních pozůstatků z Katedrály sv. Martina ze Spišské Nové Vsi na Slovensku. Trojici příspěvků věnujících analýze kosterních pozůstatků pak uzavírá Lucie Čulíková s problematikou nepietního ukládání mrtvých ve středověku v kontextu v kontextu revenantsví a vampyrismu.

Dalším vybraným příspěvkem je text Lucie Galusové zaměřený archeologii a historii vodních mlýnů na našem území a posledním příspěvkem z konference „Perspektivy studia minulých populací“ je studie Zuzany Jamrichové věnovaná zobrazení žen v umění starověkého Řecka v kontextu genderových a feministických studií.

Dále v tomto čísle vychází text Michala Růžičky a Petra Vašáta věnující se teoriím základním konceptům sociologie Pierra Bourdieua a vysvětlující jejich vzájemné propojení.

Poslední částí je pak stálá rubrika recenzí – tentokrát učebnic Güntera Stembergera „Úvod do judaistiky“ a „Dějiny arabského světa“ Alberta Houraniho, dále druhého českého vydání klasického díla Johana Huizinga „Podzim středověku“ a knihy kolektivu autorů J. Lusta, R. Nešpora, O. Matějky: „Luteráni v českých zemích v proměnách staletí“.

*Vladimír Blažek, Daniel Sosna a Petr Tůma
Plzeň, červenec 2011*